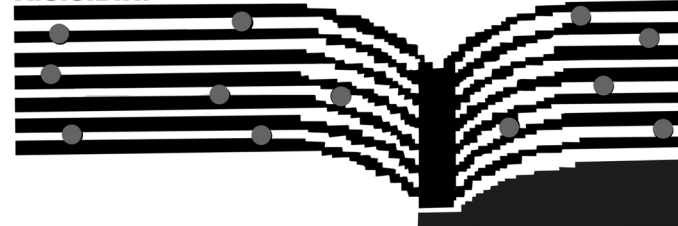

Răsunetul cultural

A.S.S.B.N.

ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITĂ-NĂȘĂUD

An. VIII; Nr. 7 (87), iulie 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a

Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

EDITORIAL:

Mihai, poezia populară și Stavrinou (420 de ani de la prima Unire)

Cântecul popular nu l-a prea răsfățat pe cel care a fost primul unificator al provinciilor românești (1600). Mihai Viteazul nu a fost un erou al poeziei populare, în ciuda faptului că a aprins un ideal național, unul care a rămas viu peste veacuri, până la împlinirea lui. Tradiția amintește „de-un Mihai/ ce sărea pe șapte cai/ și striga Stambulul vai”. Și cam atât. Unirea săvârșită de el nu are niciun ecou în creația noastră tradițională. Explicația ar fi una cât se poate de simplă. Dacă încercăm să avem măcar o clipă mentalitatea de la acea vreme, observăm că ea este una tipic feudală, nu una relativ modernă care să aibă la bază afirmarea națiunilor și închegarea de state prin unitatea acestora. Aceasta a apărut ceva mai târziu, chiar dacă a fructificat unele realități istorice anterioare. Să ne amintim că, ceva mai devreme cu peste un veac, Ștefan cel Mare avea sub copitele cailor aproape întreaga Transilvanie în căutarea lui Petru Aron; a ctitorit biserici, a întemeiat episcopii și a întărit cetăți, dar nu s-a gândit să o unească cu Moldova. Același voievod pune domni în Muntenia după pofta inimii și a anexat Pocuția ca să-i aducă la ascultare pe polonezi. I-ar fi fost greu să unească toate provinciile românești? Nicidecum, dar mentalitatea feudală era încă departe de idealurile naționale, așa cum le percepem noi azi.

Atunci, Mihai Viteazul de ce a făcut-o? Să ne amintim că înainte cu puțină vreme (1526) regatul maghiar fusese înfrânt definitiv și transformat în pașalâc turcesc, în condițiile în care Ungaria acelei vremi era percepută ca o importantă stavilă împotriva înaintării otomane spre centrul Europei. Refacerea regatului nu a mai fost posibilă, în primul rând din cauza luptelor interne ale nobilimii maghiare. Realizarea unui alt stat feudal care să îndeplinească rolul pe care l-a avut Ungaria devenea aproape o necesitate. Mihai a înțeles o astfel de chemare a vremii și și-a dorit să îl realizeze pe seama unirii provinciilor majoritar românești sub sceptrul unui singur monarh, realizarea unui stat feudal care să poată opri ambițiile tot mai mari ale Stambulului. Iată care era „pohta” voievodului! Iată cum unitatea provinciilor românești ar fi trebuit să servească unor necesități ale acelei vremi. Din păcate, orgoliile aristocrației occidentale s-au dovedit mai puternice decât scopul pe care îl contura gândirea limpede a lui Mihai.

În schimb, incursiunile încununat de izbânzi ale lui Mihai, la sudul Dunării, în prima parte a domniei sale, au făcut din el un erou eliberator al popoarelor subjugate de turci, dător de mari speranțe. Nu este de mirare că figura lui se regăsește evocată în numeroase cântece populare ale popoarelor sud-dunărene, așa cum nu o putem găsi în tradiția românească. Iar motivația nu este una legată de descendența macedoneană a Viteazului, pe linie maternă, cât de speranța pe care faptele lui le-a sădit în inimile acestor popoare oropsite.

Unul dintre cele mai citate izvoare documentare cu referire la istoria lui Mihai Viteazul, „Vitejiile preapiosului și preaviteazului Mihai Voievod” a fost scrisă de un grec, de Stavrinou, cel care pretindea că a fost vistiernicul voievodului, în 1601, imediat după uciderea lui Mihai, în cetatea Bistriței, unde era întemnițat. Firește, lucrarea lui Stavrinou s-a bucurat de numeroase traduceri și nu numai în limba română. Țin însă să semnalez aici o traducere mai puțin cunoscută, cea a unui machedon (din nou un sud-dunărean!) stabilit la Bistrița, și îl am în vedere pe profesorul Ion Cutova. Este o traducere de foarte bună calitate, iară noi, nord-dunărenii, poate că am găsi măcar modalitatea unei editări a acestei traduceri bistrițene care nu ar putea decât să ne facă cinste.

Andrei Moldovan

traducere de Ion Caraion

Grigore Bradea - bronz

ADUCERILE-AMINTE:

Paul Valéry (1871-20 iulie 1945) – 75

Poezie pierdută

M-au plictisit plăcerile
În plictiseală, în adâncul plictiselii
O floare,
Descoperire de culoare senină
Adesea.
Însă prea respirată, prea iubită,
Prea asemeni mie, dacă devine
Chin, dacă se face
Amară, necruțătoare, intensă...
Mă-nduplec bucuriei ce plictisește.

Postmodernismul în antologii

Cel de-al treilea volum al „Studiilor de literatură română recentă”, coordonat de

foarte scurt de timp. Despre această etapă, coordonatorul lucrării subliniază un aspect esențial: este vorba de faptul că scriitorii afirmați în această perioadă, au căutat, în ciuda frondei afișate, să își găsească un soi de protectorat în instituții importante (facultăți de litere etc.), mișcându-se cumva în și din interiorul sistemului.

O a doua etapă identificată de Gheorghe Perian este cea de după Revoluția din 1989. Scriind despre antologiile apărute în această perioadă, acesta punctează: „Dacă în etapa anterioară scriitorii tineri se întâlneau doar în interiorul grupului din care făceau parte, acum ei aveau un orizont mai larg, legături mai extinse și mai ramificate. Rezultatul acestor interacțiuni multiple a fost dublarea conștiinței de grup cu o conștiință de generație, dinamică și complexă, remarcată de criticii literari. După revoluție, când grupurile au dispărut și au lăsat în urma lor doar o amintire (plăcută, e adevărat), generația s-a impus ca o prezență masivă, în curs de emancipare.” (p. 8)

Celelalte două etape la care face referire criticul și istoricul literar au particularitatea de a aduce în scenă scriitorii tineri – una dintre ele – și de a oferi publicului antologii ample, oferind o perspectivă cât mai largă a întregului fenomen. De altfel, nu puține sunt notele în volumul de față, dincolo de comentariile aplicate pe texte, ce țin de sociologia literară, menite să contextualizeze în sens vast, toate caracteristicile curentului avut în dezbatere.

Cartea este compusă din patru părți. Sunt analizate meticolos fiecare dintre antologiile de literatură postmodernă apărute la noi, de la cunoscutul volum „Aer cu diamante”, despre care scrie Corina Croitoru, până la „oZone Friendly” (carte despre care scrie Emanuel Motoc). Parcurgând numele celor care scriu aici, constatăm că este vorba cu precădere de critici tineri, bine documentați, oferind o viziune critică proaspătă asupra unui fenomen despre care s-a scris, totuși, atât de mult.

Scriind, bunăoară, despre antologia „Cinci”, Lulia Rădac constată încă o dată eclectismul curentului, la care făceam referire în debutul textului de față, precum și individualitatea manifestă a fiecărui scriitor cuprins în volum. „Importanța acestui volum pentru istoria literară românească recentă este un aspect asupra căruia nu mai există îndoială, dar analiza «la firul ierbii», a grupajelor de texte ale fiecărui poet subliniază, o dată în plus, liniile și uneori chiar tușele și constantele crochiurilor celor mai importanți poeți ai generației '80 (...)” (p. 23)

Trebuie spus că textele cuprinse în volumul coordonat de Gheorghe Perian sunt meticolos întocmite, conținând analize fine ale textelor, cu perspective și semnificații noi, inedite. Este cert faptul că și acest studiu constituie o lectură importantă în ceea ce privește felul în care este receptată literatura română recentă.

Vasile Vidican

Teatrul lui Ion Rațiu

Clive și Anna este o piesă în două acte, scrisă în engleză de politicianul, parlamentarul și candidatul la Președinția României, Ion Rațiu, în colaborare cu Jane Cobb, cu titlul Templeton, și tradusă în română în 1991 de Mihai Popescu. În Anglia, a fost publicată în 1958 sub pseudonimul Anthony Lock. Ediția I, în românește, a apărut în 1995 și este adaptată și prefațată de Dan C. Mihăilescu.[1] În 1992, a fost adaptată pentru Televiziunea Română în regia lui Horia Popescu. În Anglia, a fost prezentată la Arts Theatre Club din Londra în anul 1959. După afirmațiile lui Ion Rațiu, a fost scrisă după ce piesa lui Sartre Les Mains Sales (Cu mâinile murdare) a eșuat, și unul dintre prietenii săi a afirmat: „O piesă cu subiect strict politic nu poate reuși la Londra”[2]; se pare că a fost mai mult un pariu între cei doi autori

Tema piesei este cea a vinovăției plătite. Acțiunea începe la Singapore și se găsește deznodământul la Londra. Ne aflăm în anul 1941, în living-ul lui Anthony Lock, unde se mai adună: Clive Templeton, căpitanul Tim Bayliss, maiorul Ian MacAllister, Luther Bateman, tânăra Alwynne Tanner, Anna Dasousa și Peter Khun. Deși au orientări politice diferite, toți sunt trimiși de guvernul englez în Singapore. Destinul Annei Dasousa are câteva similitudini cu cele ale Anei Pauker: muncitoare, cu studii la seral, inteligentă și ambițioasă; la Viena, a intrat

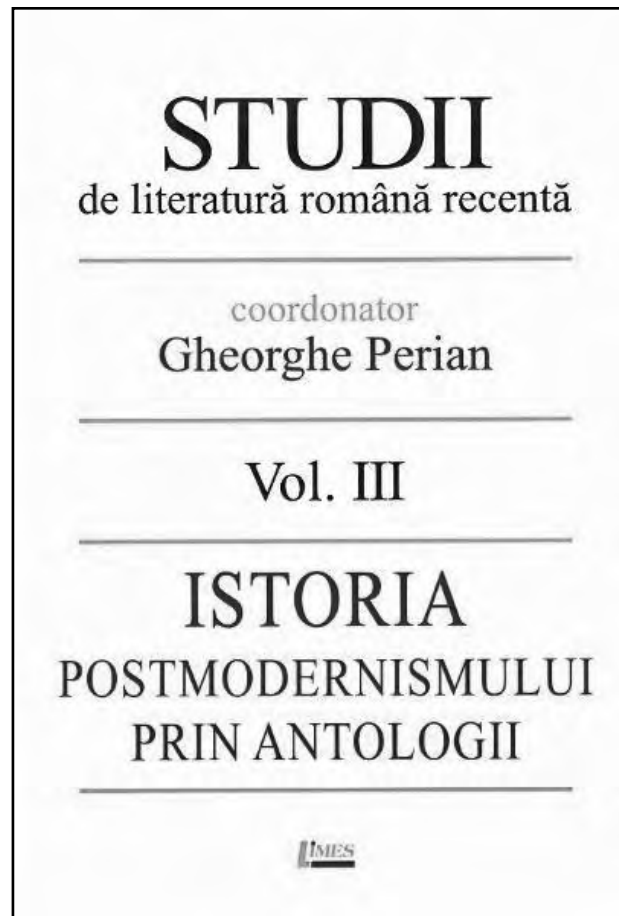
genul de „hoinar internațional, un produs veritabil al epocii” – cum o caracterizează Dan C. Mihăilescu -, care se amestecă în politica oricărei țări unde poposește, cu spatele asigurat de Kremlin; un fel de Che Guevara, dar de proporții mai mici. După ea, Clive (membru al Partidului comunist) nu este pregătit să lucreze anonim în rândurile Partidului, să-i accepte disciplina și-i amintește că „orice dificultate teoretică, toate scrupulele și îndoielele se rezolvă prin acțiune (s. n.)”. Începe o relație cu Clive, fără a investi sentimente (chiar îl avertizează că face ce vrea cu „trupul” ei), în schimbul obținerii unor copii de documente secrete, prin asta, el „ajutând la salvagardarea Uniunii Sovietice”, și lucrând, în același timp, „pentru propria țară, și nu împotriva ei”. Teoretic, Clive este convins că „Singura țară care aparține muncitorilor și este condusă de ei e Uniunea Sovietică” și, de aceea, îi datorează „o nestinsă credință” acesteia, iar trădarea lui ar trebui tratată drept „o acțiune demnă de laudă”. Utopia comunistă a îndobitocit-o atât de mult pe Anna, încât aceasta afirmă transfigurată: „Dă-le muncitorilor mijloacele de producție și înlătură-i pe exploatare de pretutindeni. Va apărea un Om Nou, altruist, având grija celorlalți, eliberat de lăcomia generată de proprietatea privată.” Dar, pentru realizarea acestor „mărețe deziderate” e nevoie de „Disciplina strictă și supunerea față de cerințele Partidului”. Turma are nevoie de un tăcut, un partid unic care să judece și să decidă în locul ei. Luându-și rămas-bun de la Clive, ea îl rănește teribil: „Nu mă interesează persoana și sentimentele tale” îi spune cu un cinism de-a dreptul netrebnic.

În actul al II-lea, după 14 ani, Clive Templeton a devenit un bărbat cu prestanță și a fost numit șef al delegației Marii Britanii la Națiunile Unite; are familie, copii, este căsătorit cu Laura, o ființă care îl iubește din tot sufletul. Dar, păcatele tinereților nu rămân neștiute și nepedepsite. Anna Dasousa a ajuns din secretară, soția senatorului american Karl Nielson, bine cunoscut pentru cruciada sa împotriva comunistilor, căruia îi mărturisește trecutul ei comunist, dar și al lui Clive. „Aș fi trăit pur și simplu în minciună” îi spune, devenită anticomunistă fanatică, dar omite să amintească că i-a fost și amantă; recunoaște că a fost „fascinată de doctrină”, că a fost agent secret sovietic și că și-a dat seama de „comoara neprețuită a libertății”, are și un microfilm cu documentele pe care i le-a dat Clive și îi sugerează soțului să le predea F. B. I.-ului, sperând că, în felul acesta, își va ispăși greșelile tinereții. Karl Nielson îi propune lui Clive să renunțe la numirea sa la Națiunile Unite. La rândul său, Lock îi cere Annei să nu-l ruineze pe Clive. Laura îl imploră să renunțe de bunăvoie la această numire pentru a evita un eventual scandal. Clive rămâne neclintit în hotărârea sa. Deși a încercat să-și justifice acea experiență nefastă din tinerețe, va primi 15 ani de pușcărie; va fi mulțumit că va avea un suport moral în familia sa. Sacrificiul său merită dezbătut și comentat de fiecare spectator sau cititor.

Icu Crăciun

[1] Ion Rațiu, Clive și Anna, Adaptare și Cuvânt înainte de Dan C. Mihăilescu, Ed. Progresul Românesc, Buc., 1995.

[2]Ibidem, p. 5.

Gheorghe Perian are în vedere o istorie a postmodernismului românesc, prin prisma antologiilor majore publicate de autori ce fac parte din acest curent literar („Istoria postmodernismului prin antologii”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2018).

Volumul este nu doar oportun, ci chiar necesar, în contextul dezbaterilor despre postmodernismul literar românesc și literatura română recentă, în general, datorită faptului că oferă o imagine amplă și coerentă în același timp, asupra antologiilor apărute sub umbrela acestui curent. Iar imaginea aceasta indică nu doar zonele și punctele comune ale autorilor ce apar în aceste antologii, ci, mai ales eclectismul, varietatea formelor utilizate, diversitatea tipurilor de scriitură, specifică de altfel, postmodernismului. Deși are anumite direcții importante, postmodernismul, chiar și în cazul literaturii române, a reprezentat un curent în interiorul căruia s-au manifestat o sumedenie de forme de expresie.

Prefața volumului, scrisă de coordonatorul lucrării, debutează cu o notă importantă în ceea ce privește maniera în care a fost periodizat curentul. „Se vor împlini în curând patruzeci de ani de la debutul în volum al scriitorilor postmoderniști. E o durată suficient de lungă, încât să observăm o devenire în interiorul fenomenului reprezentat de ei și chiar să încercăm o periodizare a acestuia. Etapele sunt aproximative pentru că au existat suprapunerii și întrepătrunderi care îngreunează cronologizarea.” (p. 7)

Astfel, Gheorghe Perian împarte generația 80 în patru perioade mari, în ceea ce privește antologiile apărute. Este vorba, mai întâi, de perioada de început (prima parte a anilor 80), când nu mai puțin de trei antologii aveau să apară într-un interval

în politică la Salonul Comunistilor, de aici a ajuns la Moscova, unde, împreună cu soțul său, a lucrat pentru Komintern. Soțul ei este ucis de bolșevici, iar ea a fost arestată și eliberată, ajungând la Londra cu pașaport britanic. Deși zice că și-a iubit bărbatul, a rămas o comunistă convinsă, îndoctrinată. Într-o discuție cu Clive recunoaște că și-a sacrificat soțul „conștient și deliberat” și că nu dă doi bani pe valorile umane, compasiune, omenie, blândețe, dragoste. „Nu există așa ceva” îi spune acestuia. E mândră că nu are sentimente sau slăbiciuni. După Anna Dasousa, „Individul poate fi sacrificat pentru ca omenirea să poată progresa”. Pentru ea, Clive este „un intelectual tipic, plin de idei neclare, învechite, despre bine și rău... Fundamental nehotărât.” Pe scurt, „șovăielnic”. Nu se îndoiește că soțul ei a fost un trădător și că a meritat să moară. Iată ce îi spune lui Clive: „Acum partidul are în mine un instrument călît și de încredere. Partidul este mai presus de orice”. Anna Dasousa este

Grigore Cotul – debut cu proză satirică Balada prunilor (din însemnările unui cetățean european)

Acum douăzeci și ceva de ani eram singurul din sat care termina Facultatea de Politologie la filiala din Reghin a Universității Româno – Maghiare din Târgu Mureș. De la noi, din Sfârcova, mai erau încă doi studenți, un băiat și o fată, dar la o secție neimportantă, la veterinară. Sfârcova nu e departe de Reghin. Depinde de ce mergi. Dacă mergi cu autobuzul, ajungi în două-trei ore, dar dacă mergi cu trenul durează vreo trei ore până pornește.

Mi-a zis tata, imediat ce am terminat un liceu cu profilul pomicultură: „- Du-te și fă ceva serios în viață, că noi nu avem decât livada, și dacă dă Domnu’ să gați cu medie mare îi avea papagal să ieși cândva primar la noi!”. Mama n-a fost de acord să fac facultate, dar n-a trecut peste dorința tatei. Avea nevoie de mine la cazan, că-și pierdea, săraca, nopțile învățând în borhot. I-am zis dirigintelui, domnul Szakacs, de sfatul tatei și mi-a recomandat această facultate de care am amintit. Am intrat printre ultimii, dar am terminat primul din cei pe locurile cu taxă.

Alor mei nu le-a fost ușor să mă țină în facultate. Am prins perioada în care leul își adăuga zerouri într-o veselie, din cauza Caritasului lui Stoica. Cu pensia lui tata de la CAP și din țuica vândută n-au mai putut să adune suficienți bani. Au vândut jumătate livada și o scroafă, ca să-mi pot plăti taxele pentru examenele de licență. Lucrarea de diplomă mi-a bătut-o la mașină tanti Tuța, fata groparului, că era secretară la primărie și putea duce seara acasă mașina de scris. De legat, mi-am legat-o eu cu niște sârmă de cupru de-a bunicului, rămasă de pe vremea când era artificier la mină. Datorită lui avem poarta și gardul din fața casei. El a adus una, alta, de trebuință, sau cum zicea el, nu trăbuiască, până să se-nchidă mina.

Să n-o lungesc. Am terminat cu bine. La licență 7,60, iar la lucrarea de diplomă 8. Cu jumătate banii de pe scroafă, mi-am plătit costumul de absolvent și banchetul. M-am întors în sat mândru. Bătrânii își scoteau pălăria în fața mea și mă întrebau ce școală am terminat. De fiecare dată când le spuneam, nu pricepeau ei prea multe, dar simțeam un respect deosebit din partea lor. Nu sunt un nostalgic, dar așa era pe-atunci lumea, mai înapoiată.

Am început să-mi caut de lucru, mi-am depus CV-ul în toate părțile, dar și la noi la primărie. Aveam un post de consilier al primarului, pe care, cu studiile mele, mă mulam perfect. Degeaba am luat cea mai mare notă la scris, că după interviu au angajat-o pe tipa care a terminat la veterinară. Mi s-a explicat că au nevoie și de promovarea imaginii primarului. Eu, cu nopțile pierdute la cazan, aveam niște cearcăne de-ngropam imaginea primarului. Am înțeles și mi-am zis în gând c-or vedea ei lovitură de imagine,

când voi candida eu.

O vreme, mi-am luat gândul de la un loc de muncă la stat. Erau trecuți, deja, vreo zece ani de la facultate. Mi-am propus să-mi întemeiez o familie, să mă însor, dar cu averea pe care o aveam – livada, cazanul și cu doi părinți bețivi (defect profesional dobândit la locul de muncă) simțeam că trebuie să am un proiect, să inițiez ceva de viitor. Nu de alta, dar pretendentele la titlul de nevastă, nu mă acceptau cu această situație, iar eu nu-mi permiteam să retrogradez în stadiul de ginere. Ar fi fost prea mult.

N-am stat mult pe gânduri. Am aplicat la un proiect de tipul Start Up Nation, cu scopul de a obține 15.000 de euro, în vederea întineririi livezii cu pruni bistrîteni. M-am încadrat atât cu suprafața cerută, cât și la calitatea solului, dar singurul inconvenient era că nu mai puteam produce țuică. Doar compoturi și dulceață BIO la care aveam desfacere în magazinele cu profil alimentar. Sincer să vă spun, abia așteptam să nu mai produc țuică. Nopti nedormite, părinți cu ficații praf, casa îmbătrânită de vremuri, netencuită, avea nevoie de o modernizare. Era o casă de tip vechi, cu cerdac, cu grinzi aparente, cu paturi cu paie, cu un cuptor nefolosit. Cărnurile porcilor le afumam în pod. Chiar îmi aduc aminte că în paturile înalte ale părinților, ținea loc de saltea un strat de vreo treizeci de centimetri de paie. Sub patul tatei, era ligheanul în care să bărbiera. Până duminica dimineața, când tata avea nevoie de el, acolo era cazată mâța. Asta, până-n ziua-n care i-a fătat în lighean.

Mi-a mers bine, am prins proiectul și finanțarea. Cînșpe mii de euro. Bani faini. Am acoperit casa cu tablă de la nea Drăguliu, am pus pe pereți, cum e la modă, polistiren expandat, mi-am modernizat camera dinspre șosea, mi-am luat mașină. Autoutilitară. Pe părinți nu i-am putut convinge să-și schimbe modul de viață. Aceeași mobilă, aceleași apucături, aceleași sete. Eram aproape însurat. Urma să se mute la mine... Ea. Trecuseră aproape trei ani. Proiectul era pe final. Mai aveam câteva luni de respectat condițiile impuse și puteam continua fără „restricții” de tip european. Produceam compot și dulceață. Mă invidia toată Sfârcova. Fata groparului, secretara de la primărie, lucra la mine. O plăteam dublu. Făcea compot, fierbea dulceață, orice era necesar. Fata ei, mai tânără cu treișpe ani ca mine, mă iubea nespuse. Aveam programată nunta în anul următor. Era toamnă. Prunele înngenuncheau prunii. Erau peste așteptări de multe. Ne-a pus norocul mâna-n creștet...

Într-o seară de joi, mă roagă tata să accept să facă țuică din prunele mai pricajite, cele lăsate deoparte sau adunate de mama de prin iarba livezii. Le aveam adunate, săracii, în trei butoaie. Nu-mi era de prune, dar știam că nu le e bună băutura și-n plus n-aveam voie să folosim cazanul. Mi-am dat acceptul, dar cu condiția să fiarbă țuica la vărul lui tata, Șprițu’. Așa-l porecleau. Tot în seara aceea am primit un telefon, să fiu prezent de vineri după masă până duminică la amiază, la Cluj, la Belvedere, la un curs de marketing. Erau asigurate toate: cazare, mâncare, relaxare. Trebuia să mă duc,

Făcea parte din proiect și-n plus puteam să-mi iau și perechea cu mine. Saveta nu s-a opus. Nu mai văzuse Clujul. Am spălat autoutilitara și vineri dimineața ne-am dus. A fost o încântare pentru Saveta. Mie, ca patron, mi-a prins bine. Ne-am întors abia luni. Am plătit încă o noapte, că-mi permiteam.

Am ajuns cu bine acasă. N-am mai pus la suflet că la Bontida mi-au luat permisul pe trei luni. Am depășit, pe linie continuă, o Dacia 1310 cu numere de Bulgaria, și m-am trezit cu organul ieșit din boscheți în carosabil. Asta a fost. Nu i-am putut mitui. Cred că suma li s-a părut puțin cam mică. Ce să fac? Am lăsat cam mult la Belvedere! Oricum, nu e mare bai. Saveta avea permis de vreo două săptămâni, deci avea cine duce compotul și dulceața la beneficiari.

Tata și mama erau în al nouălea cer. Le-au ieșit, prin țeva subțire din cupru, șaizeci de litri de țuică de cincizeci de grade, țuică pe care au împărțit-o în trei părți egale, de câte douăzeci de litri fiecare: partea tatei, partea mamei și partea pentru sărbători. Era sfârșit de septembrie. Cum să nu te gândești la Crăciun, la Anul Nou...? Începând cu a doua zi, ce să vezi? Se anesteziu zilnic. Nici nu-și mai făceau de mâncare. În nici două săptămâni, au băut împreună țuica pentru sărbători. Niciunui nu-i cădea bine să-și știrbească din partea lui. Au căzut la pace și au drincăluit-o pe aia.

Era jumătatea lui octombrie. Stăteam la un vin cu niște prieteni la un restaurant din centrul Sfârcovei. Era și Saveta cu mine. Mă tot fâstâceam să-l rog pe Pamfil, un prieten vechi, să-mi fie naș în februarie, în anul viitor. Vorbeam de realizările din ultimii trei ani, de succesul proiectului. Așteptam să finalizez cei trei ani cu bine, să scap de obli-

gații, să pun în funcțiune iar cazanul... Cum stam noi, așa, întră brusc în local șeful de post cu trei tipi bărboși și-mi zice că sunt căutat de domnii. Ies afară, intrigat. Erau dintre cei care verifică derularea în bune condiții și fără încălcarea regulamentelor a proiectelor de tipul celui pe care l-am accesat. Nu știam ce se petrece. Într-un final, am înțeles că părinții mei, cât am fost dus la Cluj, au folosit cazanul în noaptea de sâmbătă spre duminică, adică au produs licoarea pe furis, încălcând regulile proiectului, și eu n-am știut nimic. Cineva, un vecin bun, i-a dat în gât. Am pornit în grabă spre casă, unde urma să elucidăm misterul. Mama, era în curte, smulgea de pene o găină, ne privea difuz și nu putea compila ce-i cu atâția bărboși, plus șeful de post. Am întrebat de tata. Mi-a zis că-i în casă. Am intrat. De sub patul înalt erau ieșite, cu cearșaful peste ele, două călcăie de cizme din cauciuc. Erau picioarele tatei. Credeam că s-a ascuns, că știe povestea, că a făcut un atac de panică. L-am strigat și s-a retras în spate, tremurând, scoțându-și chelia la lumină. L-am întrebat ce face acolo. Am rămas șocat când, cu voce ambiguă și ochii sticloși, mi-a spus că spera să dea peste partea de țuică a mamei. Pe-a lui o terminase.

E ianuarie. Am vândut autoutilitara, am târguit jumătate din livadă cu un vecin și mi-am plătit amenda penală plus despăgubirile aferente nerespectării clauzelor din contract. Riscam să fac pușcărie. Stau la cazan și scriu. Saveta învârte în borhot... Cred că, în lipsa mea, degustă lichidul curat ca lacrima, că are privirea echivocă.

Mi-am promis. În iunie, voi candida de primar. De obsesia asta nu pot scăpa; îmi stă ca un ghimpe sub unghie.

FOTOGRAFII INCOMODE

În 8 iulie este aniversarea lui Olimpiu Nușfelean. Din partea redacției, îi oferim o înghețată pe care să o consume cu moderație.

Panaï Istrati – începuturi literare

Viața lui Panaï Istrati (1884-1935) a tulburat și continuă să tulbure, la concurență cu romanele sale. Apariția sa în literatură, cu sprijinul lui Romain Rolland, reprezintă un episod destul de cunoscut. În schimb, primele sale încercări, poetice, sunt mai puțin cunoscute. Redăm mai jos întâmplările, în relatarea autorului, așa cum apar ele în volumul „Trecut și viitor. Pagini auto-biografice” (Editura Renașterea, București, 1925).

R. C.

PANAÏ ISTRATI

De când am început să scriu?

De mult: din ziua când d. Petre Moiescu, profesorul meu, fost director al școlii primare nr. 3 din Brăila, m-a învățat cu părintească dragoste să citesc deslușit și să înșir vorbele cu rost.

Să-mi fie permis să aduc aici o caldă mărturie de recunoștință memoriei acestui blând apostol al învățământului nostru primar, învățământ din care m-am înfruptat și eu. (Zic: memoriei, căci, deși l-am lăsat în viață când am părăsit Brăila pentru ca să n-o mai revăd, nu cred să mai trăiască azi, fiind de atunci foarte înaintat în vârstă.) Și mărturia mea, îndrăznesc s-o ofer spre meditare umililor dascăli care învață pe copii carte: dacă am reușit să termin cele patru clase primare, bunătații acestui dascăl se datorește în primul rând (sublinierile aparțin autorului, n. n.), apoi aceleia a mamei mele.

Am fost un copil rău și un școlar mediocru. Crescut, până la etatea de șapte ani, între unchii mei Anghel și Dumitru, la Baldovinești, brusca mea strămutare dintr-o libertate deplină între pereții ostili ai unei școli mi s-a părut un act de dușmănie nemaipomenită. Din anul întâi, n-am mers la școală decât vreo trei luni, și natural, am rămas repetent. Din al doilea, vreo șase și iar am căzut sau, mai bine zis, n-am căzut deloc ci m-au trântit, căci nu m-am prezentat la niciun examen.

Plecăm de-acasă regulat, dar în loc să mă duc la școală, o luam razna peste câmpii la „moș Dumitrică”. De-acolo nu mă scotea nici cu boii. Venea biata mama, duminica următoare, plângând și ruptă de trudă, să mă „ia la școală”. Și răspundeam răstit că „mai bine mă duc la prins pește ori la adunat gozuri”.

Cauza acestei răzvrătiri era severitatea profesorilor Vasiliu și Grigorescu, peste care am dat în acești doi ani de eșec. Cum însă fiecare profesor trecea cu clasa lui mai departe, iată că în al treilea an mă simt prins de bunătațea d-lui Moiescu care, ducându-și turma până la capăt, se în-

toarce dintr-a patra la a întâia, ca să ia de căpăstru un nou contingent. M-a luat și pe mine cu vorbe calde, cu muștrări părintești și m-a dus până la capăt fără să mai rămân repetent. Din când în când, vrăjit de frumusețea bălților ori de nostalgia crâșmei lui moș Anghel, îmi mai dădeam în petec, cu toată bunătațea lui, și-o tuleam. Întotdeauna găseam la dânsul iertare.

Iertate să-i fie păcatele, că mult a iubit! Lui îi datorez scrisul și cititul, singurele materii în care am fost atunci neîntrecut. Și el a știut să le vadă, căci aproape regulat îmi puneam nota zece și se mândrea cu mine la toate inspecțiile școlare.

De calitățile astea de bun cititor și bun scriitor, au profitat mult cumetrele mahalalelor de pe vremea școlăritului meu. Câte nopți de veghe petrecute cu Ghenoveva și cu haiducii, câte lacrimi sincere smulse acestor suflete simple, dar nescocate în emoție! Pe câți ibovnici certați din iubire n-au împăcat scrisorile mele care mergeau la inimă ca mămăliga cu unt și erau răsplătite cu „un cincî” (monedă, n. n.) și cu sărutări înfocate pe obrăjori! Plângea și mama de bucurie! Iată un debut precoce.

Poezii, ca tot românul, n-am făcut. Ba, să nu mint: am făcut trei și cu rost.

Prima, la 15 ani. Era o rugăciune adresată lui D-zeu; îi ceream să mă lase să scriu:

Nu îți ver să fiu vreun rege
Nici vreun mare împărat
Ci să-mi dai puțința toată
Să exprim ce-am cugetat...

Citind-o mamei, pe când călca gulere scrobite, și afirmându-i țanțoș că „așa ceva nici împărații nu pot să facă”, ea a exclamat: „I-auzi, domnule, ce mai băiat am eu!” Și s-a întors cu spatele, ca să n-o vadă că râdea ironic.

A doua poezie am făcut-o prin 1904, anul sosirii mele

la București cu Mihail Kazanski, rusul enigmatic cu care am legat întâia mea prietenie eroică. Negăsind niciun stăpân, ca să „debutăm”, ne-am aciuiat în biroul de plasare al lui Gheorghe Christescu, din strada Sfinților, unde am devenit amândoi „agenți”, printre vreo alți patru, toți „ramanzangii” de gigantică talie.

Fumam mucuri și ne hrăneam exclusiv cu pâine goală, o cocă neagră de zece bani, bucuroși când o aveam zilnic. Christescu era singurul care își permitea luxul unei

porții de varză cu carne. Privindu-l cum mânca, scuipeam pe ciment. Lupta și el greu cu viața și, dacă nu putea să ne ofere câte o porție de varză, n-a lipsit niciodată de a da unui flămând cei zece bani necesari „potolirii ramazanului”.

În ajunul acestui an nou, 1904, stam toți triști și nemâncăți. Zadarnic alergam toată ziua prin zăpadă cot la cot cu servitorii și slujnicele: când ne duceam, după opt zile, să „încasăm” taxa de 5 lei, din care 2 erau ai agentului, încasam ocările „cocoanei”, veșnic nemulțumită.

În seara aceea aveam ochii plini de bunătațile expuse prin vitrinele consumurilor, ghetele pline de apă rece și mațele goale. Mihail, meșter în ale mizeriei, îmi suflă la ureche: – Mă Panaite, mâine se duc cu dai-boje toți factorii și

măturătorii. Dacă ne-ai ticlui tu o poezioară! Am copia-o cât mai caligrafic și ne-am duce cu ea să urăm ani mulți întru stăpânirea lumii acelora care ne flămânezesc. Și poate c-om mânca și noi mâine o varză cu carne!

Am ticluit-o cu elanul ce-ți dă perspectiva unei mâncări calde pe care o dorești de mult. Nu-mi mai amintesc decât o strofă de la mijloc:

Servitori și servitoare,
Din birouri de plasare,
Noi, acești agenți de rând
Vă servim din când în când.

A doua zi, la prânz, aveam fiecare „agent” câte 3-4 leișori în buzunar; și am mâncat și noi, în ziua aia de întâi ianuarie 1904, o varză cu carne de purcel... „de-i tremura șoricul”, am băut vin de „patru bani chilul” și am fumat „tutun adevărat”, nu „lăcuste”.

A treia și ultima mea poezie.

Același an.

Sătul de-a avea a face cu harțagul tuturor stăpânilor, m-am hotărât să încasez numai pe al unuia, dar care, cel puțin, să mă hrănească; și am intrat „feciior în casă” la junele domn avocat Victor Duculescu, haiduc cu părul creț, fercheș și mândru ca un păun. (Dacă trăiește și e sănătos, îl salut aici cu franceză politețe!)

Domnul Duculescu locuia cu mama d-sale în strada Brezoianu, alături de simpla căsuță a lui V. A. Ureche, scriitorul care mă vrăjise cu nuvela Deșcă Pintilie, publicată în Universul literar.

Ureche murise de curând și moartea lui mă lăsase dezolat. Tot de curând, Carol Scrob (ori Smara? ceta revient au mēme) publicase un acrostih: Ferdinand, prințul moștenitor de atunci. Repede fui obsedat de ideea să-i fac și eu unul lui V. A. Ureche, mai ales că vecinătatea locuinței pus-tii a decedatului mă impresiona adânc. Nu puteam să-l fac seara, căci mi se impunea să sting lampa și să mă culc. Așa că, cu hârtia și creionul în buzunar, îmi compuneam acrostihul pe când măturam odăile ori spălam vasele, combinând poezia cu slugăria și ferindu-mă de stăpâni. Iată-l, atât cât îmi amintesc:

Vrednic! Fala țării noastre ai fost și vei fi,
Arma-ți, pana ta din mână, în veci nu va pierii!
Uită-te cum neamul nostru pe lângă tine trece
Rănit, și lacrimi varsă pe-a ta piatră rece.
Eri erai, lucreai cu suflet, cu minte și cu pană.
Cine știa c-azi nu vei fi? O, moarte. Ești tirană!...

După cum se vede: patriotism sadea. Nu eram încă socialist și-mi iubeam țara așa cum o iubesc azi, când sunt, nu socialist, ci un revoltat care ar trimite la scos cărbuni atât pe burghezi, cât și pe „socialiștii” lor de carnaval.

Cu șorțul alb după gât, dereticam prin casă, scoteam acrostihul și-l admiram, când, într-o zi îl pierd! A doua zi, în vreme ce măturam curtea cu târnul, iată că apare d-l Duculescu în pragul casei și începe, spre marea mea confuzie:

– Vrednic! Fala țării noastre ai fost și vei fi! – Băț Catinco că ți-ai frânt fusul! Ce, mă, tu ești poet?!

Da, nu vă fie cu supărare, cinstiți boieri... Poet! Pe malurile Senei am fost numit „grand poète romancier”, pe când la București am rămas, după cât se pare, pentru unii, numai „hamal de la Brăila”.

Redacția:

Redactor șef: Andrei Moldovan

Redactori: Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Vasile Vidican

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș

Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro